

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η Ελλάδα βιώνει από τα τέλη του 2008 μια ολοένα μεγαλύτερη οικονομική και δημοσιονομική κρίση, η οποία απειλεί να οδηγήσει στην αποσύνθεση του κοινωνικού ιστού. Στην πραγματικότητα, η κρίση απλώς φέρνει στην επιφάνεια εγγενείς παθολογίες της ελληνικής κοινωνίας και του πολιτικού μας συστήματος, που παρέμεναν κρυμμένες επί δεκαετίες κάτω από μια επίφαση δημοκρατίας και καταναλωτικής ευδαιμονίας, στηριγμένης σε δανεικά από το εξωτερικό. Το τέλος του (υπερ)δανεισμού σημαίνει τώρα την ώρα της αλήθειας.

Από την επαύριο της μικρασιατικής καταστροφής ως τη μεταπολίτευση του 1974, η χώρα ισορροπούσε (όταν ισορροπούσε) με τη χρήση αυταρχικών μεθόδων, άλλοτε ανοικτά και άλλοτε συγκαλυμμένα. Από το 1974 και μετά, το πολιτικό σύστημα επιχειρήθηκε, αντίθετα, να στηριχθεί στη συναίνεση. Επρόκειτο όμως για μια συναίνεση οικοδομημένη πάνω σε σαθρές βάσεις, δηλαδή στην εκρηκτική διόγκωση τόσο του δημόσιου όσο και του εξωτερικού χρέους και στην ολοένα και μεγαλύτερη ανοχή προς την παραβατικότητα, με διάφορες μορφές.

Η κατάρρευση του αυταρχισμού ακολουθήθηκε, ως μη όφειλε, από μια διολίσθηση προς το αντίθετο άκρο, δηλαδή προς τη *de facto* αδρανοποίηση όλων των κανόνων, ή πάντως των πιο στοιχειωδών, και προς την επικράτηση ενός άκρατου ατομοκεντρισμού, με ιδανικό την άμετρη ιδιωτική κατανάλωση.

Τα πλέον χαρακτηριστικά παραδείγματα είναι η συστηματική παραβίαση από μεγάλες μερίδες του πληθυσμού της πολεοδομικής και φορολογικής νομοθεσίας και των κανόνων οδικής κυκλοφορίας –και όλα αυτά, βέβαια, με την ανοχή της κρατικής εξουσίας.

Βασικός υπαίτιος για τα διαλυτικά της κοινωνικής συνοχής φαινόμενα και ο μεγαλύτερος αποδέκτης ωφελειών από αυτά είναι η πολιτική τάξη. Πολλοί επαγγελματίες πολιτικοί επωφελήθηκαν από τις δυσλειτουργίες του κράτους προκειμένου να συγκροτήσουν πελατειακά δίκτυα, στα οποία στήριζαν και στηρίζουν τη σταδιοδρομία τους (ιστορικά, άλλωστε, το πελατειακό φαινόμενο ευδοκιμεί ακριβώς εκεί όπου το κράτος αδυνατεί να προσφέρει στον πληθυσμό τα απαραίτητα κοινωνικά αγαθά). Τα λεγόμενα «πολιτικά κόμματα», εξάλλου, στον τόπο μας ήταν και είναι περισσότερο πυραμιδικής μορφής συσπειρώσεις τέτοιων πελατειακών δικτύων και λιγότερο φορείς ιδεολογίας και προγραμμάτων. Σε ένα τέτοιο περιβάλλον είναι επόμενο να ανθεί η πολιτική διαφθορά και, καθώς αυτή γίνεται αντιληπτή από τους πολίτες, να υποδαυλίζει την παραπέρα διάδοση της παρανομίας. Στο τέλος ο καθένας καταλήγει να αντιλαμβάνεται την παρανομία ως κεκτημένο δικαίωμά του και άρα να μη διστάζει να διεκδικεί την ικανοποίηση των συμφερόντων και των αιτημάτων του με προδήλως παράνομο τρόπο. Η πολιτική τάξη δεν διαθέτει το αναγκαίο ηθικό βάρος ώστε να επιβάλει στον γενικό πληθυσμό το σεβασμό στη νομιμότητα, όταν αδυνατεί να οργανώσει και να στηρίξει την επιβολή κυρώσεων ακόμη και σε εκείνα τα μέλη της που εμφανώς πλούτισαν κατά την άσκηση πολιτικής εξουσίας και εξαιτίας της.

Η χώρα έχει ανάγκη από μια αλλαγή πολύ βαθύτερη από τη μεταπολίτευση του 1974, προς την κατεύθυνση του εξορθολογισμού, της διαφάνειας και του εκδημοκρατισμού. Αντί μιας συναίνεσης στηριγμένης στη συνεννοχή, όπως αυτή που επιχειρήθηκε να οικοδομηθεί τις τελευταίες τρεις και πλέον δεκαετίες, χρειαζόμαστε μια νέα συναίνεση, ένα νέο κοινωνικό συμβόλαιο, στηριγμένο στη συμμετοχή.

Οι οκτώ μελέτες που συγκεντρώνονται εδώ είχαν δημοσιευθεί σε μια πρώτη μορφή σε νομικά περιοδικά ή συλλογικούς τόμους την τελευταία διετία και έτσι ήταν ως τώρα προσιτές μόνο στο, αποτελούμενο κυρίως ή αποκλειστικά από νομικούς, αναγνωστικό κοινό των παραπάνω περιοδικών και τόμων. Η συγκέντρωσή τους στον παρόντα τόμο αποβλέπει αφενός στην υπέρβαση των φραγμών αυτών, καθιστώντας εφικτή την πρόσβαση στον μη ειδικό αναγνώστη (αφού άλλωστε τα προβλήματα στη λειτουργία του πολιτεύματος αφορούν τελικά εξίσου όλους τους Έλληνες πολίτες) και αφετέρου στην επικαιροποίησή τους, καθώς οι εξελίξεις στο διάστημα αυτό ήταν καταγιστικές. Κοινό χαρακτηριστικό τους είναι ότι επιχειρούν, από διαφορετική οπτική γωνία η καθεμιά, να καταυγάσουν το ελληνικό πρόβλημα στις πραγματικές του διαστάσεις, χωρίς καμιά διάθεση εξωραϊσμού, και να καταδείξουν δυνατότητες υπέρβασής του.